

MONEDE GRECEȘTI DESCOPERITE ÎN CETĂȚILE DACICE DIN MUNȚII SEBEȘULUI

ION HORĂȚIU CRIȘAN

Înainte de orice se impun a fi făcute câteva precizări. Am convins-gerea și am fost adeptul, uneori chiar promotorul, ideii că lumea geto-dacică a fost și a rămas unitară pe întreaga ei istorie și pe întregul spațiu locuit de ea, situat între Munții Balcani (Haemus), Carpații nordici, Dunărea mijlocie și litoralul de vest al Pontului Euxin, chiar dacă în anumite perioade au existat anumite zone unde se constată rămăneri în urmă ori anumite priorități în dezvoltarea unor aspecte ale culturii materiale. Diferențe care de multe ori sînt relativ pregnante, i-au determinat pe unii cercetători să vorbească de o civilizație geto-dacică nordică rămasă în urmă și una sudică mai dezvoltată. Diferențele existente pe care nu le neagă nimeni își găsesc explicații firești. În linii generale și în elementele esențiale și definitorii societatea geto-dacică rămîne însă unitară în dezvoltarea ei, pe coordonatele esențiale. Această convingere a unității spațiului geto-dacic din nordul și sudul Dunării ne-a fost întărită atunci cînd am văzut descoperirile de la Sveștari (Mundzilar), în Bulgaria, unde ceramica geto-dacică este aproape identică cu cea găsită la Pecica (jud. Arad). Stratigrafia cu siguranță este aceeași. Există fi-rește și deosebiri și cea mai epatantă dintre ele o constituie marea cantitate de mărfuri grecești, mai întii, elenistice, mai apoi, și în final romane, la care se adaugă inscripțiile care lipsesc cu desăvîrșire la Pe-cica. În ambele cazuri ne găsim în prezența unor centre importante, de tip *dava*, centre de producerea și desfacerea de mărfuri care depășiseră stadiul primitiv sătesc și trecuseră la o formă superioară de organizare, în aceea numită de cei mai numeroși cercetători, mai mult sau mai puțin îndreptățit, fază opidană. Noile cercetări ale colegilor bulgari dovedesc din ce în ce mai insistent că ceramica așa numit tracică din spațiul cu-prins între Dunăre și Haemus are aceeași dezvoltare cu cea găsită în necropolele ori așezările contemporane de la nordul Dunării. Este vorba

despre aceleași forme de bază, despre aceleași tehnici de lucru, existînd firește deosebiri datorită mai ales influențelor grecești și elenistice mai puternice în sudul Dunării. O cercetătoare de la Sofia se ocupă acum de această problemă (Gergova).

În același sens al unității civilizației geto-dacice, pledează și tezaururile de argint printre care se înscrie cel descoperit în 1986 la Rogozen (în NV Bulgariei). Printre altele din acest tezaur făcea parte un pocal de argint bogat împodobit, aproape identic cu cel găsit în mormintul princiar de la Agighiol.

Nu vom intra acum în analiza motivelor ornamentale întîlnite pe zecile de vase de argint ale tezaurului de la Rogozen. Vom menționa doar că pe multe dintre ele este reprezentată mitologia geto-dacică: *Marele Zeu* și *Marea Zeiță* întîlnite pe diverse obiecte de aur, argint ori vase de lut găsite pe cuprinsul lumii geto-dacice de la sud ori de la nord de Dunăre.

Pe lingă unitatea de care vorbeam, o altă trăsătură fundamentală a civilizației geto-dacice în dublul ei aspect — material și spiritual —, o constituie integrarea ei în marile civilizații mediteraneene, sud-est europene ori general antice, chiar dacă în multe dintre aspecte este vorba doar de periferia acestora. Exemplele și dovezile în acest sens sînt foarte numeroase și datează foarte de timpuriu, încă din epoca bronzului. Podoabe ori arme de aur miceniene fără a fi importuri se găsesc pînă în Transilvania fără să vorbim de motivele ornamentale spiralece ori meandrice alcătuind motive determinante și definitorii ale unor culturi din epoca bronzului cum ar fi cultura Sighișoara-Wietenberg și care au aceeași sorginte, ce formează lumea cunoscută sub numele de civilizație miceniană.

În legătură cu Transilvania merită amintit faptul că în ultima vreme se înmulțesc părerile specialiștilor care susțin că uimitor de marea cantitate de aur necesar pentru confecționarea podoabelor de aur din necropola eneolitică de la Varna este de origine transilvăneană. Neîndoielnic că integrarea într-un anume orizont, într-o anume civilizație implică preluări bilaterale.

Un argument în favoarea integrării lumii geto-dacice în cea mediteraneană îl constituie și circulația monetară, temă în care se încadrează și nota de față. Ea a pornit de fapt de la descoperirea a 20 de monede histriene în cetatea de la Costești despre care M. Macrea presupunea că ar reprezenta „plata în bani la care au fost constrinși histrienii de către Burebista”. Unei asemenea aserțiuni i se opune categoric faptul că ne găsim în prezența unor monede de bronz ce erau folosite curent în mici tranzacții și asemenea monede nu puteau fi acceptate ca obligații, ca plată în bani la care regele Burebista i-a obligat pe grecii din Histria ori din alte cetăți-state de pe litoralul de vest al Mării Negre. Împotriva unei asemenea ipoteze pledează și descoperirea în aceeași cetate dacică de la Costești a unei monede grecești mai vechi emisă de Mesembria, colonie a Megarei de pe țărmul Mării Negre; moneda se datează la sfîrșitul secolului II î.e.n. și în nici un chip n-a făcut parte

din obligația impusă de Burebista cetăților grecești din Pont (este vorba despre o monedă de bronz). O asemenea monedă a fost descoperită și în cetatea de la Piatra Roșie care face parte din același complex de fortificații.

Monede ale Histriei și Mesembriei nu sînt singurele emisiuni ale cetăților-state grecești pontice care ajung, sau mai exact exprimat, s-au descoperit în cetățile dacice din Munții Sebeșului ori în alte așezări geto-dacice din interiorul arcului carpatic. Monede emise de Odessos ce se datează la sfîrșitul sec. II s-au descoperit, de exemplu, în cetatea de la Cugir.

Monedele de bronz histriote de la Costești credem că au servit la tranzacții nu între daci și greci, ci între dacii înșiși de la Costești ori din alte așezări. Este, după părerea mea, dovada limpede că lumea geto-dacică se integrează în ceea ce a însemnat evident progres și anume circulația monetară făcută cu monede emise de cetățile-state grecești din Pont.

Încă de la începutul emisiunilor monetare lumea geto-dacică se va integra în sfera circulației monedelor de aur grecești ca cele din Cyzic. Mai tîrziu, în perioada elenistică, cînd se va generaliza moneda greco-macedoneană de argint de tip Filip-Alexandru, geto-dacii se vor integra, vor adopta acest tip de monedă, mai mult chiar, vor imita acest tip transformînd moneda de tip greco-macedoneană în monedă proprie răspîndită pe întreaga arie de locuire geto-dacică. Celții vor imita și ei monedele de argint greco-macedonene, imitații din care vor face la rîndul lor o monedă proprie. Mergînd mai departe în întreaga lume mediteraneană și chiar în afara ei la un anume moment moneda greco-macedoneană este abandonată în favoarea celei republicane romane. Denarii romani de argint devin în scurt timp monedă universală.

Și de această dată lumea geto-dacică se integrează prompt în dezvoltarea socială mai exact spus în ceea ce numismații numesc cea de a treia fază de dezvoltare a monedelor geto-dacice și vor imita monedele republicane romane. Cu ștanțele de la Tibișca se emiteau denari romani de argint de asemenea calitate încît nu puteau fi separați de cei emiși în monetării romane. Nu era vorba de emisiuni clandestine, ori de falsuri, ci de integrarea societății geto-dacice în linia de dezvoltare socială din acest moment, pentru ca mai tîrziu aceeași lume inclusă ori nu între fruntariile Imperiului roman să se includă în circulația monetară imperială romană din diversele ei perioade.

Ideea integrării societății geto-dacice în circulația monetară generală chiar mai mult decît mediteraneană se poate cu prisosință dovedi. Astfel monede grecești emise de Abdera, Amisos, Maroneia, Athena, Bithinia, Byllis, Bvzantion, Callatis, Corcyra, Cyzic, Erythreia, Egint, Histria, Illiricum, Issa, Maroneia, Mesembria, Mesembria tracică, Nicaea, Odessos, Olbia, Paeonia, Panormus, Panticapaeum, Pharos, Piriene, Scodra, Thessalonic sau Tomis vor circula în lumea geto-dacică. Se mai cuvin adăugate numeroasele monede emise de Macedonia după anul 158 î.e.n. la care se adaugă cele cunoscute sub numele de imitații ale

tetradrahmelor Macedonia Prima. Se mai cuvin adăugate tetradrahmele de argint emise de Thasos și Dyrrhachium și numeroasele imitații de acest tip. Monede originare ori imitații thasiene și dyrrhachiene au intrat în compunerea a nenumărate tezaure geto-dacice de argint cum sînt și cele de la Cugir, care fiecare în parte numără mii de monede. Cantitatea de monedă va spori considerabil după adoptarea mai întii a denarilor republicani și mai apoi a celor imperiali.

Circulația monetară chiar dacă nu este analizată amănunțit dovedește faptul că civilizația geto-dacică pe toată durata existenței ei n-a fost izolată, ci s-a integrat în cea mediteraneană, de înaltă factură.

Monedele grecești descoperite în cetățile dacice din Munții Sebeșului nu reprezintă nici urme ale grecilor care au participat la edificarea lor, nici danii impuse de regele Burebista după supunerea cetăților grecești din Pontul stîng, ci integrarea geto-dacilor în civilizația mediteraneană, integrare care este cu mult mai veche decît emisiunile de monede grecești și care va continua și după încetarea acestora.

DES MONNAIES GREQUES DECOUVERTES DANS LES CITES DACES DES MONTAGNES DE SEBEȘ

(Résumé)

A partir de quelques précisions liées au caractère unitaire du monde géto-dace et à son intégration dans les grandes civilisations méditerranéennes, l'auteur met en discussion la découverte de 20 monnaies histriennes dans la cité de Costești.

Ces découvertes s'ajoutent à d'autres déjà signalées dans les établissements géto-daces à l'intérieur de la chaîne carpatique et qui ont pour centre de l'émission diverses villes du Pont et de la Méditerranée.

La circulation monétaire est d'ailleurs une preuve de l'intégration de la société géto-dace dans la circulation monétaire générale. Cette intégration est plus ancienne que les émissions de monnaies grecques et continuera aussi, après l'arrêt de celles-ci.